

Prentbriefkaarten

Er is voor vermogens aan prentbriefkaarten weggegooid door mensen die niet konden bevredigen dat de hartelijke groeten van tante Mien nog wel eens financiële waarde konden krijgen.

In de loop der jaren zijn er door de PTT miljoenen prentbriefkaarten en wenskaarten verstuurd. Toch is de belangstelling voor prentbriefkaarten niet zo

stonden plaatjes echter alleen in de weinige geïllustreerde boeken en zeldzame tijdschriften, slechts betaalbaar voor de betere stand. De prentbriefkaart voorzag daarom

de prentbriefkaarten al begonnen. In Duitsland en Oostenrijk woonden twee heren Schwartz, die allebei beweerden de uitvinder van de prentbriefkaart te zijn. Toevallig

groot als tijdens de vorige eeuwswisseling. Door verzamelaars van dat soort kaarten worden de jaren 1900-1919 zelfs 'De Gouden Tijd' genoemd. Elke aapjeskoetsier had prentbriefkaarten in zijn hoge hoed om aan zijn passagiers te verkopen. Op de spoorwegstations ventten jongens bij de treinen prentbriefkaarten uit. De kopers konden hun beschreven kaarten op het volgende station afgeven aan de man met het spiegel.

Op de top van het Rigigebergte, boven op de Eiffeltoren en op vele andere bouwwerken stonden schrijftafels ten behoeve van toeristen die thuis wilden laten weten en zien waar zij waren. Speciale koeriers hielpen de kaarten op weg. Die vroege kaartenrage is gemakkelijk verklaarbaar. Onze behoefte aan afbeeldingen van verre oorden en gebeurtenissen ver van ons bed wordt ruimschoots bevredigd door televisie, tijdschriften, boeken, kranten en het internet.

Omstreeks de eeuwswisseling

in een behoefte aan beeld en was vooral een uitkomst voor degene die anderen wilde laten zien waar hij verbleef.

De uitvinders van de ansichtkaart

De mogelijkheid daartoe ontstond in 1871. Toen werd bij Koninklijk Besluit de briefkaart ingevoerd. De PTT kreeg het monopolie van uitgifte, maar maakte alleen standaard briefkaarten, iets kleiner dan de huidige en met de frankeerzegel er al op gedrukt. Dus zonder afbeelding. Wie er een wens of plaatje op wilde zetten moest de kaarten eerst bij de PTT kopen. Kantoorboekhandel Koster in Amsterdam was in 1873 de eerste die ze met een rijmpje verkocht, in 1883 eveneens de eerste die een illustratie op de beeldzijde liet drukken.

De PTT noemde ze de geïllustreerde briefkaarten maar de volksmond sprak van ansichtkaarten, een leenwoord uit het Duits.

Daar was inmiddels de opmars van

hadden zij ook dezelfde naam.

De eerste geïllustreerde kaarten waren wenskaarten voor het nieuwe jaar. Meestal met vrome teksten. Menige dominee had er een aardige bijverdienste aan. De vermaarde dominee-dichter Ten Kate maakte zo'n tweehonderd nieuw-jaarswensen per jaar. Daarna kwamen de topografische kaarten die dorpen, steden en gebouwen lieten zien. Aanvankelijk in tekeningen, maar allengs steeds meer in foto's. Ze gingen grif van de hand en toen in 1892 de PTT zijn monopoliepositie verloor, was het hek van de dam. De ene uitgever na de andere stortte zich op de nieuwe markt. Zij leverden kaarten die politieke gebeurtenissen in beeld brachten, oorlogen, natuurrampen, toeristische attracties en uitvindingen. Maar ook kaarten met beroemde personen erop, dieren, getekende moppen, bladmuziek, reclame, spelletjes, verkiezingspropaganda en erotische voorstellingen. Prentbrief-

kaarten werden zelfs gebruikt voor roddeltjes en nieuwsberichten. Een navrant voorbeeld van het laatste is een prentbriefkaart uit 1907 over een moord op een zesjarig meisje in België. Naast haar portretje is het lijkje getekend zoals het tegen een schutting werd gevonden.

Verzamelen

Prentbriefkaarten bleven heel lang iets bijzonders en dierbaars en werden daarom bewaard. Zo ontstonden de eerste verzamelin-

actiegroepen, badvrouwen, illega-
liteit, instortingen, koppensnellers
en open haarden tot soldatenliefde
in uniform, zeehondenjacht en
zwemmen aan toe.

Prentbriefkaart voor DM 8550,00!

De liefhebberij om prentbrief-
kaarten te verzamelen taande
sterk tijdens de crisis van de jaren
dertig. Het dieptepunt kwam in
de jaren zestig. Handelaren op
het Water-looplein in Amsterdam

de voorgeschiedenis van de kerst-
en nieuwjaarskaarten al begonnen.
Bij het begin van het nieuwe jaar
wensten de oude Egyptenaren
elkaar veel heil en zegen toe. Ze
lieten die wensen vergezeld gaan
van kleine geschenken. Flesjes
parfum bijvoorbeeld. Er is er één
teruggevonden, met in hiërogliefen
de tekst 'au ab nab' (alle goeds).
De Romeinen gingen op nieuw-
jaarsdag bij elkaar op visite om
beste wensen en geschenken uit
te wisselen, oorspronkelijk takken

gen waarvoor al spoedig speciale albums in de handel werden gebracht. Er waren er die tweeduizend kaarten konden bevatten. Dat verzamelen werd het meest door meisjes gedaan. Volgens het strakke rollenpatroon omstreeks 1900 mochten postzegels alleen door jongens worden verzameld. Toen de prentbriefkaarten algemeen werden grepen de meisjes hun kans om ook aardige verzamelingen aan te leggen. Eerst bewaarden ze alles wat ze aan kaarten te pakken konden krijgen. Het waren ver-gaarders, zoals de serieuze verzamelaar tegenwoordig minachtend zegt. Naarmate in de massa's kaarten meer bijzondere groeperingen vielen aan te wijzen, trad toenemende specialisatie op. In de catalogus "Prentbriefkaarten Nederland 1990/1991" van de Nederlandse Vereniging Documentatie Prentbriefkaarten kunnen niet minder dan 462 onderwerpen die worden verzameld, worden geteld, van aardappels rooien via

haalden toen de kaarten uit de verzamelalbums en gooiden ze weg omdat ze de lege albums gemakkelijker konden slijten. Veel van die kaarten zouden nu vele euro's opbrengen. In de jaren zeventig kwam het herstel. Daardoor kon het gebeuren dat op de Duitse Raith Aktion in november 1990 een Nieuwjaarskaart met de dom van Frankfort (poststempel 31 december 1878) werd ingezet op 730 Duitse Mark, maar pas voor 8550 mark een nieuwe eigenaar kreeg! Gelukkig voor de ongeveer tien-duizend serieuze verzamelaars in Nederland zijn er nog vele duizenden oude en interessante briefkaarten te koop tussen de, zeg maar, twee en vijftiengint euro. Bovendien lenen moderne prentbriefkaarten zich uitstekend voor het aanleggen van bijzondere verzamelingen die misschien goede beleggingen zullen blijken te zijn.

Kerst- en nieuwjaarskaarten

Toen Christus werd geboren, was

van de olijfboom en de laurier, later meer praktische zaken zoals dadels en vijgen, symbolen van voorspoed. Ook onze Germaanse voorouders gaven elkaar bij de zonnewende cadeautjes, die een magische uitwerking heetten te hebben. Talisman en amuletten, bedoeld om boze geesten af te weren en de goden gunstig te stemmen.

Zoals bij zoveel tradities bleef de gewoonte om bij de jaarwisseling elkaar geluk te wensen en presentjes te geven bestaan toen de oorspronkelijke bedoeling allang was vergeten. De Kerstening van Europa bracht daar geen verandering in. Wel werden de geschenken allengs vervangen en aangevuld met geschreven heilwensen aan familie en vrienden aan wie geen nieuw-jaarsbezoek werd gebracht. Dat waren uiteraard alleen handgeschreven brieven, maar in de 15de eeuw kwamen daar geïllustreerde drukwerkjes bij. Het waren hout-

smeden, onder andere van een kunstenaar die wij alleen kennen onder zijn initialen E.S.

De eerste kerst- en nieuwjaarskaart die speciaal werd gemaakt om per post te versturen werd in 1843 getekend door de Engelsman Calcott Horsley, in opdracht van de beroemde Henry Cole. Het stelde een groot gezin voor dat op kerstavond feestelijk aan de dis zit en een toast uitbrengt op de geadresseerde die niet aanwezig kon zijn. Er werden van deze kaart duizend stuks lithografisch gedrukt. De verzamelaar die er nu nog eentje

te pakken weet te krijgen, bezit meteen een klein vermogen.

De kerst- en nieuwjaarskaarten werden al gelijk een overweldigend succes. Dat blijkt ook wel uit de collectie van één der eerste verzamelaars op dit terrein, Jonathan King, die bezat er al eentje van voor de eeuwwisseling.

Gedeelde achterkant

De oudste ansichtkaarten mochten niet aan de adreszijde beschreven worden met mededelingen. Tot 1905 mocht in Nederland de achterkant van een prentbriefkaart alleen worden gebruikt om er de

naam, adres en woonplaats van de geadresseerde op te schrijven.

Op de beeldzijde werd daarom vaak een vakje uitgespaard of een brede witte rand rond de afbeelding aangebracht om er de persoonlijke boodschappen op te zetten. De introductie van de “gedeelde” achterkant was een kleine revolutie. Door deze grote verbetering nam het “nieuwe” communicatiemiddel nu pas echt een grote vlucht!

Bron: <http://www.zavage.nl/groetenindex.htm>

de Veldmaat gesloten

De Veldmaat zal van vrijdag 22 december 2006
t/m maandag 8 januari 2007 gesloten zijn.

Wij wensen u een voorspoedig 2007

Reactie rectificatie artikel Buurtschap Langen deel II

In het vorige *Land van Lochem* plaatsten we een reactie van Jan Harenberg op het artikel “Buurtschap Langen deel II” van André Reincke, dat was opgenomen in de eerste aflevering van ons tijdschrift in 2006. Hierin werd verondersteld, dat de bij dit artikel geplaatste tekening mogelijk een afbeelding zou zijn van één van de in de 18de eeuw nog resterende bouwhuizen van het kasteeltje Diepenbroeck. Dit is echter niet juist. De heer Harenberg wijst er in een nieuwe reactie terecht op dat hier het huis Diepenheim is afgebeeld, dat in 1723 door Cornelis Pronk werd geportretteerd. Pronk tekende de achterzijde van het huis. De achtergevel, waarvan het middendeel na 1925 in opdracht van Jan Willem Jacobus baron De Vos van Steenwijk werd verhoogd, vertoont ondanks deze ingreep nog steeds veel overeenkomsten met de situatie zoals Pronk die twee eeuwen eerder heeft vastgelegd.

De redactie dankt de heer Harenberg nogmaals voor zijn terechte reactie.